

במדבר פרק א: (א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינִי בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: (ב) שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגֻלְתָּם: (ג) מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַמְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצַבְּאֹתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֹן:

במדבר פרק ג: (יד) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינִי לֵאמֹר: (טו) פָּקֵד אֶת בְּנֵי לְוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל זָכָר מִבְּנֵי חֹדֶשׁ וְעַמְלָה תִּפְקְדֶם: (טז) וַיִּפְקְדוּ אֹתָם מֹשֶׁה עַל פִּי ה' בְּאֶשֶׁר צִוָּה:

במדבר פרק ג: (מ) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה פָּקֵד כָּל בֶּכֶר זָכָר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבְּנֵי חֹדֶשׁ וְעַמְלָה וְשָׂא אֶת מִסְפָּר שְׁמֹתָם: **במדבר פרק ג:** (מא) וְלָקַחְתָּ אֶת הַלְוִיִּם לִי אֲנִי ה' תַּחַת כָּל בֶּכֶר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל בְּכוֹר בְּבִהֵמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

במדבר רבה א, ז: "וידבר ה' אל משה במדבר סיני". למה במדבר סיני? מכאן שנו חכמים: בג' דברים ניתנה התורה, באש, ובמים, ובמדבר, באש מניין (שמות יט) "והר סיני עשן כולו". ובמים מניין שנאמר (שופטים ה) "גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים". ובמדבר מניין? "וידבר ה' אל משה במדבר סיני". ולמה ניתנה בג' דברים הללו? אלא מה אלו חינום לכל באי העולם, כך דברי תורה חינום הם שנאמר (ישעיה נה) "הוי כל צמא לכו למים".

במדבר רבה יט, כו: למה ניתנה במדבר? שאלו נתנה להם בארץ היה השבט שנתנה בתחומו אומר אני קודם בה לכך ניתנה במדבר שיהיו הכל שוין בה. ועוד למה ניתנה במדבר? כשם שמדבר לא נזרע ולא נעבד כך המקבל עול תורה פורקין ממנו עול דרך ארץ, כשם שמדבר אין מעלה ארנון כך בני תורה בני חורין בעולם הזה.

שמות רבה ב, ב: למי [הקב"ה] בוחן? לצדיק, דכתיב: "ה' צדיק יבחן" (שם יא), ובמה הוא בוחנו? במרעה צאן... ואף משה לא בחנו אלא בצאן. אמרו רבותינו: כשהיה משה רועה צאן של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי אחד ורץ אחריו עד שהגיע לחסות. כיון שהגיע לחסות נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות. כיון שהגיע משה אצלו אמר לו: אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני שעיף אתה. הרכיבו על כתיפו והיה מהלך. אמר לו הקב"ה: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם - חייך, אתה תרעה צאני.

שמות רבה ב, ג: הדא הוא דכתיב: "כל אמרת אלוה צרופה מגן הוא לחוסים בו" (משלי ל). אין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבדקו בדבר קטן ואחר כך מעלהו לגדולה. והרי לך ב' גדולי הדור שבדקו ונמצאו נאמנים והביאו לגדולה. בדיק לדוד בצאן ולא נהגם אלא במדבר כדי להרחיקן מן הגזל, שכן אליאב אומר: "ועל מי נטשת מעט הצאן ההנה במדבר" (שמואל א' יז), מלמד שהיה דוד מקיים דבר המשנה: אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל. אמר ליה הקב"ה: נמצאת נאמן בצאן, בוא ורעה צאני, שנאמר: "מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו" (תהילים עח). וכן במשה הוא אומר: "וינהג את הצאן אחר המדבר" (שמות ג) להוציאן מן הגזל, ולקחו הקב"ה לרעות את ישראל, שנאמר: "נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן" (תהילים עז).

מדרש תהילים כב, ב: אמר ר' הונא בר אידי: בשעה שהיה דוד רועה את הצאן הלך ומצא את הראם ישן במדבר, והיה סבור בו שהוא הר ועלה עליו והיה רועה. ננער הראם ועמד, והיה דוד רוכב על קרניו והיה גבוה עד השמים. באותה שעה אמר דוד: ריבונו של עולם, אם אתה מורידני מן הראם הזה, אני בונה לך היכל של מאה אמה, כקרני ראם ... מה עשה לו הקב"ה? זימן לו אריה אחד, וכיוון שראה הראם את האריה נתיירא ממנו ורביץ בפני האריה, לפי שהאריה מלך על כל החיות והבהמות. כיוון שראה דוד את האריה נתיירא ממנו, זימן הקב"ה צבי, קפץ האריה אחריו, ודוד ירד והלך לו, לכך נאמר "הושיעני מפי אריה ומקרני רמים עניתני" (תהילים כב).

ירמיהו פרק ב: (א) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (ב) הֲלֹךְ וְקִרְאתָ בְּאָזְנֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אֲהַבְתָּ כְּלוּלְתֵיךָ לְכַתֵּף אַחֲרַי בְּמַדְבַּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה:

בראשית רבה מט, יט: כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט (בראשית יח) ... ר' עזריה בשם ר' יהודה בתחילה צדקה ולבסוף משפט, הא כיצד, אברהם היה מקבל את העוברים ואת השבים, משהיו אוכלין ושותים אמר להון ברכו, אמרו לו מה נאמר, אמר ברוך אל עולם שאכלנו משלו, אם מקבל עליו לברך היה אוכל ושותה והולך לו, ואם לא קיבל היה אומר לו שלם מה שעליך. והוא אומר מה יש עליי? והוא אומר לו קננקן יין בעשרה פולרים ועיגול לחם בעשרה פולרין. מי נותן לך במדבר, מי נותן לך לחם במדבר? מי שהיה רואה שצרתו צרה היה אומר ברוך אל עולם שאכלנו משלו הדא הוא דכתיב: בתחילה צדקה ובסוף משפט.

אז ירדו רבים, בבקשם צדק ומשפט, אל המדבר לשבת שם, הם ובניהם ונשותיהם ומקניהם, כי כבודו הרעות עליהם. [...] (מק"א ב)

מעשיהם של הליסטים מילאו את העיר רשעה הזו. והאנשים המתעתעים והרמאים פיתו את ההמון ללכת אחריהם אל המדבר. שכן אמרו, שיראו להם בגלוי נסים ואותות שיעשו בהשגת אלוהים. (יוספוס, קדמוניות היהודים כ, ח, ו)

ופסטוס שלח חיל פרשים ורגלים נגד אנשים שנפתו לאדם בדאי אחד, אשר הבטיח להם הצלה וקץ לצרותיהם אם ירצו לילך אחריו עד המדבר... (יוספוס, קדמוניות היהודים כ, ח, י)

בהיותי כבן שש עשרה שנה החלטתי ללמוד לדעת את טיב הכתות אצלנו, אשר מספרן, כפי שכבר אמרתי הרבה פעמים, שלש: הראשונה - כת הפרושים, השנייה - הצדוקים, והשלישית - האסיים. חשבתי, כי רק אחרי למדי לדעת את כל הכתות אוכל לבחור בטובה שבהן. בסגופים ויגיעת בשר רבה עברתי על כל שלש הכתות, אפס כי נראה לי שעוד לא השגתי את הידיעה הנכונה, ולכן נעשיתי לתלמידו ומעריצו של איש אחד, בשם בנוס, אשר כפי שנודע לי התגורר במדבר, לבושו היה קלפת עצים ומאכלו צמחי בר הגדלים מעצמם, ופעמים רבות ביום ובלילה היה טובל במים קרים לשם פרישות וטהרה. אצלו בליתי שלש שנים, ואחרי אשר הרווייתי את צימאוני לדעת שבת העירה. . . ." (יוספוס, חיי יוסף, פרק שני)

תַּחֲלַת בְּשׁוֹרֵת יִשׁוּעַ הַמְּשִׁיחַ בְּוֶהֱאֵלֵהֶם: כְּכַתּוּב בְּנְבִיאִים הַנְּבִי שֶׁלַח מִלְאָכֵי לְפָנֶיהָ וּפְנֵה דְרָכָה: קוֹל קוֹרֵא בְּמַדְבָּר פִּנּוּ דְרָךְ יְהוָה יִשְׁרוּ מִסְלֹתָיו: יוֹחֲנָן הָיָה טֹבֵל בְּמַדְבָּר וְקוֹרֵא טְבִילַת הַתְּשׁוּבָה לְסִלִּיחַת חַטָּאִים: וַתֵּצֵא אֵלָיו כָּל־אֶרֶץ יְהוּדָה וּבְנֵי יְרוּשָׁלַם וַיִּטְבְּלוּ בְּכֶם עַל־יָדוֹ בְּנֵהר הַיַּרְדֵּן מֵתּוֹדִים אֶת־חַטָּאתָם: וַיּוֹחֲנֵן לְבוּשׁ שְׂעִיר גְּמָלִים וְאָזוּר עוֹר בְּמַתְנָיו וּמְאָכְלוֹ חֲגָבִים וְדָבַשׁ הֵיעָר: (מרקוס א)

ובהיות אלה ליחד בישראל - בתכונים האלה ייבדלו מתוך מושב אנשי העוול ללכת למדבר לפנות שם את דרך הואהא כאשר כתוב במדבר פנו דרך . . . ישרו ערבה מסלה לאלהינו. (מגילת הסרכים ח: 13-14)

בני לוי ובני יהודה ובני בנימין, גולת המדבר, יילחמו במ [כול הצבא] גולת כ[ול הצבא] לכול גדודיהם בשוב גולת בני אור ממדבר העמים לחנות במדבר ירושלים. ואחר המלחמה יעלו משם ... (מלחמת בני אור א, 2-3).

ח וַיֹּאמֶר אֵלַי, הַמַּיִם הָאֵלֶּה יוֹצְאִים אֶל־הַגְּלִילָה הַקְּדֻמוֹנָה, וַיֵּרְדוּ, עַל־הָעֲרֵבָה; וּבָאוּ הַיַּמָּה, אֶל־הַיַּמָּה הַמוֹצְאִים וַנִּרְפְּאוּ הַמַּיִם. ט וְהָיָה כָּל־נַפְשׁ חַיָּה אֲשֶׁר־יִשְׂרָץ אֶל כָּל־אֲשֶׁר יָבוֹא שָׁם נְחָלִים, יַחֲיֶה, וְהָיָה הַדְּגָה, רַבָּה מְאֹד: כִּי בָאוּ שָׁמָּה הַמַּיִם הָאֵלֶּה, וַיִּרְפְּאוּ וְחִי־כָל אֲשֶׁר־יָבוֹא שָׁמָּה, הַנְּחָל. י וְהָיָה יַעֲמָדוּ (עַמְדוֹ) עָלָיו דְּוָגִים, מֵעַיִן גְּדִי וְעַד־עֵינֹן עֹגְלִים--מִשְׁטוֹחַ לַחֲרָמִים, יְהִי; לְמִינֵה תְהִיָּה דְגָתָם, כְּדָגַת הַיָּם הַגְּדוֹל רַבָּה מְאֹד. יא בְּצִאֲתוֹ וַיִּגְבְּאוּ וְלֹא יִרְפְּאוּ, לְמַלַּח נְתָנוּ. יב וְעַל־הַנְּחָל יַעֲלֶה עַל־שִׁפְתוֹ מִזָּה וּמִזָּה כָּל־עֵץ־מֵאֲכָל לֹא־יָבוּל עֲלֶיהָ וְלֹא־יָתֵם פְּרִיֹ, לְחֻדְשֵׁיו יִבְכֶּר--כִּי מִיַּמְיוֹ, מוֹ־הַמִּקְדָּשׁ הֵמָּה יוֹצְאִים; וְהוּי (וְהָיָה) פְּרִיֹ לְמֵאֲכָל, וְעֲלֶהוּ לְתִרְוָפָה. (יחזקאל מז: 1-13)

וַיִּשָׂא לֹוט אֶת-עֵינָיו, וַיֵּרָא אֶת-כָּל-כַּפְּר הַיַּרְדֵּן, כִּי בָלָה, מִשְׁקָה--לִפְנֵי שַׁחַת יְהוָה, אֶת-סְדֹם וְאֶת-עַמּוֹרָה, כַּגֵּן-
יְהוָה כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, בְּאֶמְכָּה צִעַר. (בראשית יג)

ויקרא רבה יג, ג: מדד הקב"ה בכל האומות ולא מצא אומה שהיא ראויה לקבל את התורה אלא ישראל, ומדד
הקב"ה בכל הדורות ולא מצא דור הראוי לקבל את התורה אלא דור המדבר. מדד הקב"ה בכל ההרים ולא
מצא הר שתשרה עליו שכינה אלא הר המוריה. ... בכל עיירות ולא מצא עיר שיבנה בה בית המקדש אלא
ירושלים. ... בכל ההרים ולא מצא הר שתינתן עליו תורה אלא הר סיני. ... בכל הארצות ולא מצא ארץ שהיא
ראויה לישראל אלא ארץ ישראל.

משנה סנהדרין י, ג: דור המבול אין להם חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין ... דור הפלגה אין להם חלק
לעולם הבא ... אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא ... מרגלים אין להם חלק לעולם הבא ... דור המדבר אין
להם חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין שנאמר (במדבר יד) במדבר הזה יתמו ושם ימותו דברי רבי עקיבא
רבי אליעזר אומר עליהם הוא אומר (תהילים נ) אספו לי חסידי כורתני בריתי עלי זבח. עדת קרח אינה עתידה
לעלות ... עשרת השבטים אינן עתידין לחזור...

בבא בתרא עג ע"ב: ואמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא, וחזינן הנהו אווזי דשמטי
גדפיהו משמנייהו וקא נגדי נחלי דמשחא מתותייהו, אמינא להו: אית לן בגוייכו חלקא לעלמא דאתי? חדא
דלי גדפא, וחדא דלי אטמא. כי אתאי לקמיה דרבי אלעזר, אמר לי: עתידין ישראל ליתן עליהן את הדין.

בבא בתרא עד ע"ב: ואמר רבה בר בר חנה ... אמר לי: תא אחוי לך מתי מדבר. אזלי, חזיתיהו ודמו כמאן
דמיבסמי וגנו אפרקיד, והוה זקיפא ברכיה דחד מינייהו, ועייל טייעא תותי ברכיה כי רכיב גמלא וזקיפא
רומחיה ולא נגע ביה. פסקי חדא קרנא דתכלתא דחד מינייהו, ולא הוה מסתגי לן. אמר לי: דלמא שקלת מידי
מינייהו? אהדריה, דגמירי, דמאן דשקיל מידי מינייהו לא מסתגי ליה. אזלי אהדרתיה, והדר מסתגי לן. ...

תרגום ירושלמי לשמות יב, מב <בתרגום חוזר לעברית>: "ליל שימורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים
הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם". --- לילה שמור ומוכן לגאולה הוא לפני ה' בצאת
בני ישראל גאולים מארץ מצרים, שהרי ארבעה לילות כתובים בספר הזכרונות. לילה ראשון, כשהתגלה ה'
על העולם לברוא אותו היה העולם תוהו ובוהו וחושך פרוס על פני תהום ובדבר ה' היה אור והאיר העולם
וקרא לו לילה ראשון. לילה שני, כשהתגלה ה' על אברהם בין הבתרים היה אברהם בן מאה שנים ושרה היתה
בת תשעים שנה, לקיים מה שכתוב 'האם יכול אברהם בן מאת השנים להוליד ושרה בת תשעים שנה התוכל
ללדת'. הלא בן שלוששים ושבע שנים היה אבינו יצחק בזמן שהוקרב על גבי המזבח, שמים שפלו וירדו וראה
יצחק את צורתם וכהו עיניו ממה שראה במרומים, וקרא לו לילה שני. לילה שלישי, כשהתגלה ה' על המצרים
בחצי הלילה היתה שמאלו הורגת את בכוריהם של המצרים וימינו מצילה את בכוריהם של ישראל, לקיים
מה שאמר הכתוב 'בני בכורי הם ישראל', וקרא לו לילה שלישי. לילה רביעי, כשיגיע קץ העולם להיגאל, עושי
רעה יכלו ועולי ברזל ישברו, ומשה יצא מן המדבר ומלך המשיח מרומי, זה ינהג בראש הצאן וזה בראש
הצאן, וה' יהיה בין שניהם והם מהלכים כאחת ...

ישעיה מ: (ג) קוֹל קוֹרָא בְּמִדְבָּר פָּנוּ דְרָף ה' יִשְׂרוּ בְּעֶרְבָה מְסֻלָּה לְאַלְהֵינוּ: (ד) כָּל גֵּיָא יִנְשָׂא וְכָל הַר יִגְבְּעָה
יִשְׁפְּלוּ וְהָיָה הָעֵקֶב לְמִישוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה

שיר השירים רבה ג, א: מי זאת עולה מן המדבר - עליוה מן המדבר ... תורה מן המדבר, משכן מן המדבר,
סנהדרין מן המדבר, כהונה מן המדבר, לוייה מן המדבר, מלכות מן המדבר, שנא' (שמות י"ט) ואתם תהיו לי
ממלכת כהנים, וכל מתנות טובות שנתן הקב"ה לישראל מן המדבר.